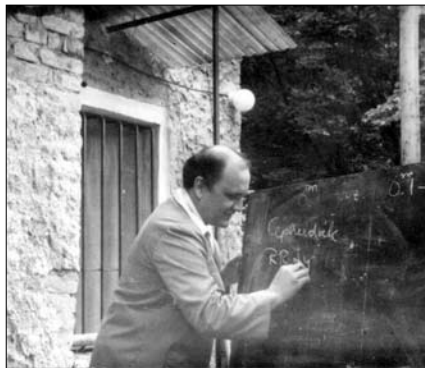

Szeidl Béla emlékére

A csillagászat iránt érdeklődő kezdő amatőrként először a Csillagászati évkönyvekben találkoztam Szeidl Béla nevével, az MTA Csillagvizsgáló Intézete éves beszámolóiban. Onnan értesültem arról, hogy változócsillagokkal foglalkozik, akkori tudásommal azt is éreztem, hogy a szakterület egyik legkiválóbb művelője, és amikor magam is elkezdtem változózni, örömmel értesültem arról, hogy táborunkba látogat, és előadást tart számunkra! 1977 júliusa volt, és Szeidl Béla a rócafarmi észlelőtáborba látogatott, hogy – talán Piskés-tetőről jövet – megismertesse a változócsillagok világával az amatőröket, kicsiket és nagyokat. A teraszon, egy táblára írva-rajzolva adott elő – akkoriban még így folytak az előadások. Nagyon okosan és nagyon érthetően beszélt a halk szavú csillagász, máig emlékszem a 36 évvel ezelőtti előadás hangulatára, arra a júliusi délelőtre. Még arra is emlékszem, hogy egy arra pöfögő traktor miatt kis időre meg kellett szakítani beszédét – mosolyogva figyelte, ahogy kellően eltávolodik a zajos masina.

Alig telt el fél év a tábort követően, és elmondhattam: Szeidl Béla az én igazgatóm, ugyanis felvételt nyertem az MTA Csillagvizsgáló Intézetébe – kalkulátornak, vagyis kutatási segéderőnek. Bélát azután közelebbről is megismerhettem, olyannyira, hogy együtt észlelhettem vele hidegben és melegben, többnyire az RR Lyrae-t mértük a szabadsághegyi 24-es távcsővel. A fotometriai mérések akkoriban egészen másként folytak, mint manapság, gyanítom, hogy azok az eszközök, amikkel mi akkor mértünk, az ötvenes évek technikai színvonalát képviselték. Mégis, meglepően pontos fénygörbék születtek a mérésekből!

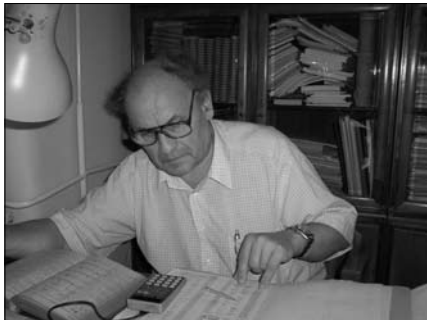
Az észlelések menete mai szemmel egészen archaikus szertartás szerint folyt, ezért érdemes felidézni! Az egyik észlelő a vezetőtávcső okulárjánál foglalt helyet, és sorra állította be a mérendő változócsillagot, az

Változócsillagokról tart előadást Szeidl Béla az 1977-es rócafarmi észlelőtáborban

összehasonlító és az égi háttérrel. Az U, B és V szűrők váltása is az ő feladata volt. A másik észlelő – a szakcsillagász – a földszinti, alig fűtött helyiségben egy galvanométert figyelt, és egy észlelőkönyvbe jegyezte le a változó és az összehasonlító mért értékeit. Az időt pedig egy régi, de megbízható német gyártmányú kronométerről kellett lejegyezni. A két észlelő mikrofonon és hangszórón keresztül tartotta egymással a kapcsolatot. A mérőszobában tartózkodó észlelő hangszórón hallható utasításai messzire hallatszottak a nyitott kupulából. Változó! Háttér! Sárga!, Kék! Ultra! Cecil! A „változó” felkiáltás a változó beállítására utal, a „háttér” az égi háttérrel kéri, a különböző színek pedig a megfelelő szűrőkre utalnak. Cecil pedig ki lehet más, mint az összehasonlítócsillag?! A változó/háttér váltogatását az észlelés hagyományos menete szerint fűttségzővel jelezte a lenti észlelő csillagász. Elmondhatom, hogy úgy észleltem, ahogy nekem Szeidl Béla fűtött! (És persze még sok kolléga fűtött nekem az évek során: Barlai Katalin, Kanyó Sándor, Kovács Géza, Oláh Katalin, Patkós László, Szabados László...) Egészen 1983 áprilisáig folytak a fenti módszer szerint az észlelések a Csillagdában. Vagy másfél

tucat észlelőkönyvet töltöttek meg az RR Lyrae-észlelések az évtizedek során, és az intézetben természetesen még egy sor más változócsillagot is mértünk.

Szeidl Béla dolgozószobájában, észlelések kiértékelése közben

Akkoriban fordított életet éltünk mi, észlelők: éjszaka dolgoztunk és reggel mentünk aludni (szerintem ez a normális asztro-életmód...). A borult éjszakákon persze folyt az adomázás, a régi események felelevenítése, sok-sok régi csillagjai történetet ismerhettem meg Szeidl Béla előadásában. És volt időszak, amikor vérre menő pingpong-derbiket rendeztünk mi, fiatalok, és ezekből gyakran kivette részét Béla is, aki ügyesen forgatta a pingpong-ütőt is. A történelmi mérkőzések színhelye természetesen a 24-es távcső pincéje volt.

Jókat derültünk, amikor időről időre fel-emlegette, mennyire megdöbönt, amikor a szabadszállási laktanya parancsnokától hivatalos levelet kapott, melyben arról értesülhetett, hogy Mizser Attila honvéd „elenjáró” fokozatot szerzett infra műszerészként. Bélától tudom, hogy az évszázad aktuális üstököse, a Kohoutek 1974. januári látogatásával kapcsolatos élő, körkapcsolásos műsorból egyedül Lovas Miklós repülős bejelentkezése volt valódi, a többi bejátszást az irodában vették fel. Nekem pedig nem ment a fejembe 1974 januárjában, hogy lehet, hogy abban a vastag ködben mindenki látta az üstökösöt, csak én nem? Egy másik alkalommal pedig arról hallhattunk Bélától, miként került bőrtönbe – ismeretterjesztő előadást tartott a

raboknak, hiszen ha valahol, akkor ott van helye az értékes és tartalmas ismeretterjesztésnek.

Kevesen tudják, hogy Szeidl Béla szeretett népszerűsítő előadásokat tartani, szívesen jött el a kaposvári nyári táborba 1983-ban, és sokkal később, már a Polarisban is tartott előadásokat. Számomra legemlékezetesebb előadását azonban zárt körben, egy magánlakáson tartotta, Varga Domokosék Maros utcai lakásán. Akkoriban, a nyolcvanas években gyakran adott teret értelmiségi összejöveteleknek az a sokszobás polgári lakás. Az egyik ilyen alkalommal Szeidl Béla tartott előadást az asztrológiáról. Azóta se hallottam ilyen tényszerű, kulturált, mindenfajta szélsőséges megfogalmazástól mentes összefoglalót! Sokan vagyunk úgy, hogy nem tudjuk visszafogni indulatainkat az asztrológiával kapcsolatban. Nagyon nehéz erről a témáról olyan pontosan és szakszerűen beszélni, ahogy Béla tette ott, a Maros utcában. Nagy kár, hogy senki nem vette fel ezt az előadást, és még nagyobb kár, hogy nem született belőle cikk.

Nem csak az MCSE-nek volt tagja (503-as sorszámmal), hanem az IAPPP-nek is (International Amateur-Professional Photoelectric Photometry), amely szervezet a professzionális és az amatőr mérések koordinálása révén az amatőröket és a hivatásos csillagászokat hozta össze. Egy ideig az IAPPP magyar szárnyát is vezette Szeidl Béla. Az MCSE újjáalakulását kezdetektől fogva rokonszenvvel figyelte, tanácsaival is segítette a háttér munkát. Magam is hálával gondolok arra az időszakra, amikor – a kilencvenes évek legelején – többször is volt alkalmam konzultálni vele az Egyesület ügyeiről.

Szeidl Béla, régi kedves igazgatóm április 13-án hunyt el, 75 évesen. Elnézést kérek Olvasóinktól, amiért ennyire személyesre sikerült ez a visszaemlékezés. Én így szeretnék rá emlékezni, megidézve a régi szép éveket. Szeidl Bélára, aki olyan sokat tett a magyar csillagászatért, a változócsillagászat tudományáért, és akivel jó volt egy munkahelyen dolgozni 22 éven át.

Mizser Attila